

PIKAAJALISE KREDIIDI OSA EESTI NSV KOLHOOSIDE TOOTMISBAASI KUJUNDAMISEL

J. Pikk

Raamatupidamise kateeder

Kõrvuti võimsa tööstusega on õitsva, igakülgset arenenud ja kõrge produktiivsusega põllumajanduse loomine kommunismi ülesehitamise kohustuslik tingimus.¹

Kõrge produktiivsusega põllumajanduse üheks tähtsamaks tingimuseks on vastava materiaalse tootmisbaasi rajamine, mis nõuab kolhoosidelt suuri kapitaalmahutusi. Ka Eesti NSV kolhoosides on kapitaalmahutused tähtsal kohal ja suurenevad aasta-aastalt. Kui kolhooside kapitaalmahutused 1949. aastal moodustasid ainult 0,7 miljonit rubla, siis 1964. aastal ulatusid need ilma kapitaalremondi kuludeta 37,6 miljoni rublani, ületades 1949. aastal tehtud kapitaalmahutused 53,7-kordselt. Kapitaalmahutuste vahendite kasv ja põhifondide kontsentreerimise suurenemine on sotsialistliku laiendatud taastootmise aluseks kolhoosides, arenedes põllumajandusliku tootmise intensiivistamise huvides.

Kuna kapitaalmahutused on pidevalt suurenenud, siis on kasvanud ka kolhooside põhifondid. Tootmise arendamine sõltub aga peamiselt põhifondidega varustatuse ja kasutamise efektiivsuse tasemest. Olenevalt tootmise spetsialiseerimisest kujuneb põhifondide struktuur. 1964. aastal oli kolhooside põllumajanduslike tootmispõhivahendite struktuur järgmine:

Tabel 1

Põllumajanduslike tootmispõhivahendite struktuur Eesti NSV kolhoosides 1964. aastal (%-des)

1. Hooned, ehitised ja ülekandeseadeldised	67,8
2. Jõumasinad ja seadmed	4,2
3. Töomasinad ja seadmed	7,8
4. Mõõteriistad, instrumendid ja laboratooriumi seadmed	0,06
5. Transpordivahendid	3,2
6. Tootmis- ja majandusinventar	1,2

¹ NLKP programm, ERK, Tallinn 1962, lk. 70.

7. Tööloomad	1,5
8. Produktiivkarja muud loomad, linnud, mesilaspered	13,1
9. Mitmeaastased istandused	0,04
10. Muud põhivahendid	1,1

Eesti NSV kolhoosides moodustavad tootmispõhivahenditest peamise osa just hooned ja ehitised, mis on seletatav meie vabariigi spetsialiseerimisega loomakasvatusele.

Põhifondidega varustatus sõltub omakorda kolhooside võimalustest, s. t. rahalisest olukorrast kapitaal mahutuste tegemisel.

Juba kolhooside loomisest alates on riik kaasa aidanud nende tootmistegevuse organiseerimisel. Eriti tähtsaks abinõuks on kujunenud kolhooside pikaajaline krediteerimine, mis aitab kolhoosidel üle saada ulatuslikemaist kapitaal mahutustest, kui seda antud momendil võimaldavad kolhooside endi akumulaatsiooni allikad. Riikliku pikaajalise krediidi abil ehitavad kolhoosid loomakasvatuse- ja teisi tootmishooneid, soetavad põllumajandusmasinaid, ostavad tööloomi, teostavad elektrifitseerimistöid ja teisi vajalikke üritusi.

Parema ülevaate saamiseks loetleme üritused, milleks NSV Liidu Riigipank annab kolhoosidele pikaajalist krediiti. Antud loetelu on kinnitatud NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 12. märtsi 1964. a. määrusega nr. 221.

Tabel 2

Üritused, milleks NSV Liidu Riigipank annab kolhoosidele pikaajalist krediiti

Ürituse nimetus	Laenu tasumise piirtähtajad	Laenu tasumise algus (mitmendast aastast pärast laenu väljaandmist)
1	2	3
1. Loomakasvatushoonete ja ehitiste, linnuvabrikute, ehitusmaterjale tootvate ettevõtete, traktorite, laevastiku, põllumajandusmasinate ja transpordivahendite remonditöökodade, lavade ja kasvuhoonete, teravilja ja tehniliste kultuuride hoidlate ning kuivatite ehitus, seadmestamine ja mehhaniseerimine, elektrifitseerimine, radiofitseerimine, telefoniseerimine ja gasifitseerimine, irrigatsioonilis-melioratiivsed ehitised, tiikide, veehoidlate, kaevude, veejuhtmete ehitus	kuni 20 a.	6
2. Kartulite, juurvilja, puuvilja, viinamarja, metsikult kasvavate puuviljade, marjade ja seente töötlemispunktide ehitus, tsehhide ehitus kohalikust toorainest toodete valmistamiseks, viinamarja-, puuvilja- ja juurviljahoidlate, naftahoidlate, mineraalväetiste ja taimekaitsevahendite hoidmiseks vajalike ladude ehitus	kuni 6 a.	3

1	2	3
3. Traktorite ja kombainide ostmine	kuni 8 a.	3
4. Põllumajandusmasinate, haake- ja tõstesadmete, veoautode ja leiste transpordivahendite ostmine	kuni 5 a.	3
5. Uute laevade ja kalapüügimehhanismide, püksiride, pargaste ja mootorpaatide ehitamine ja ostmine	kuni 7 a.	3
6. Kalapüügiks vajalike püügivahendite ostmine (kulumisega üle 1 aasta)	kuni 3 a.	2
7. Mitmeaastaste istandike rajamine:		
a) aiad, viinamarjaistandused, subtroopilised kultuurid, metsaribad	kuni 12 a.	7
b) marjaaiad, humal, mooruspuud ja eeterõlikultuurid	kuni 6 a.	3
c) kõõmned ja salvei	kuni 3 a.	2
8. Puukoolide rajamine	kuni 5 a.	3
9. Uute maade kasutuselevõtmine, niitude ja karjamaade parandamine, turba- ja lubjaleiukotade ettevalmistamine turba ja lubja tootmiseks	kuni 6 a.	3
10. a) tõuliste suurkariloomade ostmine (nii täiskasvanud kui ka noorkariloomad)	kuni 6 a.	3
b) kaamelite, eeslite, täiskasvanud tõuhobuste ostmine	kuni 6 a.	3
c) tõulammaste ja sigade, karusloomade, mesilasperede ja tarude ostmine	kuni 3 a.	2
11. Kulutused pinnase lupjamiseks ja kipsimiseks, kaasa arvatud kulutused lubja ja kipsi soetamiseks ning tootmiseks	kuni 10 a.	4
12. Kultuur-elukondliku otstarbega ehitiste, teede ja sildade, ülekäigukohtade ehitamine	kuni 15 a.	5
13. Üldhariduslike koolide, internaatide, õppetöökodade ja internaatkoolide ehitamine kolhoosides (krediiti antakse 50% ulatuses ehituse eelarvelisest maksumusest)	kuni 5 a.	3
14. Korterite ehitamine spetsialistidele	kuni 15 a.	5
15. Elumajade ehitamine kolhoosi mehhanisaatoritele (krediiti antakse mehhanisaatoritele kuni 2000 rbl.)	kuni 10 a.	5
16. Elumajade ehitamine kolhoosikeskustesse üksiktaludest ümberasanud kolhoosnikele, 60% maja eelarvelisest maksumusest	10 kuni 15 a.	igal aastal võrdsetes osades
17. Merekalapüügilaevade ostmine võimsusega 150—300 H-J	kuni 10 a.	4
300 ja rohkem H-J	kuni 12 a.	4

Toodud loetelust näeme, kuivõrd laiaulatuslik on pikaajalise krediidi kasutamise sfäär. Samuti on võrdlemisi pikad krediidi tasumise piirtähtajad. Need võimaldavad kolhoosidel küllaltki soodsatel tingimustel saadud krediitide tasumist, kui kapitaalmahutused rakendatakse õigeaegselt ja küllaldase efektiivsusega. Krediidi tasumise piirtähtajad olid enne 1964. aastat lühemad. Nii näiteks anti kolhoosidele loomakasvatushooneite ehitamiseks ja mehhaniseerimiseks krediiti tasumistähtajaga kuni 15 aastat, kusjuures tasumist alustati neljandast aastast pärast laenu saamist. Seega on valitsuse otsusega pikaajalise krediidi kasutamist igati soodustatud.

Krediitide kasutamise tähtaegade pikendamine on eriti tähtis majanduslikult mahajäänud kolhooside finantsilise olukorra tugevdamisel. Riigipanga uus instruksioon nr. 15² võimaldab ka lühiajalise krediidi suuremat manööverdämist kapitaalmahutusteks.

Paljude soodustuste kõrval, mis on viimasel ajal tehtud kolhoosidele, väärivad eriti toonitamist NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 1965. aasta märtsipleenumil vastuvõetud otsused: «Kolhoosimaade põhilise parandamise kulutuste katmine riigieelarve summadest» ja «Kolhooside rahanduslik abistamine».

Esimesena nimetatud otsuste põhjal võtab riik enda kanda kolhoosimaade põhilised parandamistööd (drenaaz ja lahtise majandisese kuivendamisvõrgu rajamine ja ümberehitus, metsa ja võsa juurimine ning muud kultuurtehnilised tööd, turba lõikamise, transportimise ja kasutamisega seotud tööd, happeliste muldade lupjamine, kaasa arvatud lubiväetisega põlevkivituha maksumus ning nende transportimise ja muldaviimise kulud) ja sooldunud muldade kipsimise kolhoosides, kaasa arvatud kipsi maksumus ning tema transportimise ja muldamise kulud, samuti mainitud tööde projekteerimis-eelarvelise dokumentatsiooni koostamise kulu.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 28. juuni 1965. a. määrusega nr. 300 «Maaparandamise, muldade lupjamise tööde, turba tootmise ja veo riigieelarvest finantseerimise korra kohta», on meie vabariigis alustatud nende otsuste elluviimist. Vabariigi kolhoosides tehtavad kulutused maaparanduseks, happeliste muldade lupjamil, turba tootmisel ja veol kaetakse riigieelarve vahenditest alates 1. aprillist 1965. a. Eesti NSV rahvamajanduse arendamise plaanis ettenähtud mahtude ulatuses. Seega avaneb kolhoosidel võimalus senini igal aastal maaparanduseks planeeritud omavahendite arvel veelgi suurendada ja tugevdada tootmisbaasi.

Otsuse «Kolhooside rahanduslik abistamine» põhjal kohustatakse NSV Liidu Riigipanka erandi korras kustutama kolhooside võlgnevus Riigipanga laenude osas kuni 2010 miljoni rubla suuru-

² Инструкция по кредитованию колхозов на производственные затраты и капитальные вложения, Москва 1964.

ses summas, sealhulgas pikaajalistel laenudel kuni 1450 miljoni rubla suuruses summas.³

Kolhoosidele antakse samuti võlapikendust varumisorganisatsioonidelt kontraheerimislepingute alusel saadud rahaliste avansside osas kuni 120 miljoni rubla suuruses summas. Selle võlgnevuse peavad kolhoosid kustutama viie aasta jooksul alates 1970. aastast.⁴

Otsustati kustutada ka kolhooside kogu ülejäänud võlgnevus (120 miljonit rubla), mis tekkis seoses masinate, hoonete ja seadmete ostmisega masina-traktori- ja remondi-tehnikajaamadelt.⁵

Eesti NSV kolhoosidele eraldati pikaajalise laenu kustutamiseks 15 miljonit rubla. Vastavalt Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 5. juuni 1965. a. määrusega nr. 266 «Rahandusliku abi osutamisest Eesti NSV kolhoosidele», on kustutamisele kuuluv summa jaotatud 364-le kolhoosile. Pikaajaliste laenude kustutamisel lähtuti eeskätt kolhooside majanduslikust olukorrast. Esmajoones kuulusid kustutamisele kuni 1963. aastani väljaantud pikaajalised ja pikendatud tasumistähtaegadega laenusummad. Samuti lähtuti sellest, et esmajärjekorras kustutatakse just väheefektiivseteks osutunud laenud. Laenuid kustutati ligikaudu 70% ulatuses Eesti NSV kolhooside üldarvust. Seega vabaneb valdavam osa kolhoose paari lähema aasta jooksul laenude tagasimaksmisest, mis annab meile omakorda suuri võimalusi vahendite paigutamiseks kõige otstarbekamalt.

Eesti NSV põllumajanduses on peamine tähtsus just loomakasvatusel, spetsialiseerumisega veise- ja seakasvatusele. Arendatakse ka lamba- ja linnukasvatust. Kuna meie kliima on küllaltki karm, tuleb loomadele ehitada võrdlemisi kapitaalsed hooned. Sellepärast moodustavad kapitaalmahutused loomakasvatushoonete ehitamiseks tähelepanuväärse osa üldistest kapitaalehituse summadest. 1964. aastal moodustas loomakasvatushoonete ja söödahoidlate ehituseks kulutatud summade osatähtsus üldistest kapitaalehituse summadest 37,7%. Tabelis 1 toodud andmete põhjal moodustavad hooned ja ehitised põllumajanduslikest tootmis-põhivahenditest 67,8%, kusjuures valdavam osa langeb just loomakasvatuse ja seda tootmisharu teenindavatele abihoonetele ning ehitistele. Et Eesti NSV kolhoosides on pearõhk pandud just loomakasvatushoonete ehitamisele ja mehhaniseerimisele, siis kajastub see ka pikaajalise krediidi kasutamisel.

Tabelis nr. 3 toodud andmed näitavad ilmekalt, kui võrd suur osatähtsus on loomakasvatushoonete ehitamiseks antud krediidil, mis moodustab 51,5% kõigist kapitaalmahutusteks väljaantud pikaajalistest krediitidest ajavahemikul 1947.—1964. a. Kui siia

³ NLKP Keskkomitees ja NSV Liidu Ministrite Nõukogus, «Rahva Hää» nr. 93, 21. IV 65.

⁴ Sealsamas.

⁵ Sealsamas.

Pikaajaliste krediitide väljaandmine Eesti NSV kolhoosides
1947.—1964. a. ⁶ (tuh. rbl.)

Aasta	Pikaajalise krediidi summa	sh. kapitaal- mahutus- teks	sellest looma- kasvatus- hoonete ehitamiseks	Loomakasvatus- hoonete ehitamiseks antud krediidi osa- tähtsus kapitaal- mahutusteks antud krediidist (%)
1	2	3	4	5
1947	14,2*			
1948	304,8*			
1949	1606,2	752,9	25,2	3,3
1950	1522,7	871,3	366,4	42,0
1951	2583,7	2040,9	1269,9	62,2
1952	2692,6	2232,0	1565,7	70,1
1953	2813,9	2343,8	1690,3	72,1
1954	3450,6	2859,5	2177,4	76,1
1955	3953,8	3171,9	2488,6	78,5
1956	5151,9	4120,5	2879,9***	69,9
1957	4955,7	4254,5**	2519,1	59,2
1947—1957	29050,1	22647,3	14982,5	66,1
1958	3641,0	3253,8**	1611,9	49,5
1959	4661,4	4337,8**	1556,1	35,9
1960	5261,9	4975,0**	2119,2	42,6
1961	5995,0	5995,0	2739,0	45,7
1962	6875,0	6875,0	3166,0	46,0
1963	8034,0	8034,0	3592,0	44,6
1964	10644,0	10254,0	4452,0	43,4
1958—1964	45112,3	43724,8	19236,2	44,0
1947—1964	74162,4	66371,9	34218,7	51,5

lisada veel muude tootmishoonete ehituseks antud krediidi summad, siis tõuseb ehituskrediidi osatähtsus veelgi. Samuti on kasvanud iga-aastaselt väljaantavad krediidisummad. Võrreldes 1954. aastaga kasutati 1964. a. loomakasvatushoonete ehituseks pikaajalist krediiti 2 korda rohkem. Kapitaalmahutusteks väljaantud pikaajaliste krediitide üldsummas on ehituskrediidi osatähtsus mõnevõrra alanenud ja just maaparanduseks, elektrifitseerimiseks ning põllumajandusmasinate ostmiseks antud krediidisummade arvel. Seda iseloomustavad ka tabelis 4 toodud andmed.

⁶ Tabel on koostatud statistilise aruandluse vormi nr. 741 põhjal.

* Andmed krediitide jaotamise kohta kapitaalmahutusteks ja tootmisvajadusteks.

** Andmed koos mitmeaastaste heintaimeseemnete ostuks antud krediitidega.

*** Andmed koos teraviljaladude ehituskrediidiga.

Eesti NSV kolhooside poolt kasutatud pikaajalise krediidi struktuur aastatel
1954. ja 1961. — 1965. (tuh. rbl-des ja %-des kasutatud krediidi üldsummast)

Krediteeritav üritus	1954. a.		1961. a.		1962. a.		1963. a.		1964. a.		1965. a.	
	summa	%	summa	%	summa	%	summa	%	summa	%	summa	%
1. Loomakasvatus- hoonete ehitus	2177,4	63,1	2739,0	45,6	3166,0	46,1	3592,0	44,7	4452,0	43,4	5408,0	38,7
2. Muude tootmis- hoonete ehitus	116,2	3,4	236,0	3,9	334,0	4,9	502,0	6,2	1222,0	11,9	1536,0	11,0
3. Elektrifitseeri- mine	216,0	6,3	721,0	12,0	928,0	13,5	709,0	8,8	467,0	4,6	416,0	3,0
4. Maaparandus	199,8	5,8	1233,0	20,5	1248,0	18,2	1631,0	20,3	1677,0	16,4	87,0	0,7
5. Põllumajandus- masinate ostmine	45,7	1,3	860,0	14,3	1048,0	15,2	1388,0	17,2	1566,0	15,3	1403,0	10,0
6. Tööloomade ostmine	52,5	1,5	65,0	1,1	65,0	0,9	51,0	0,8	156,0	1,4	278,0	2,0
7. Muud üritused	643,0	18,6	141,0	2,6	86,0	1,2	161,0	2,0	714,0	7,0	4830,0	34,6
	3450,6	100,0	5995,0	100,0	6875,0	100,0	8034,0	100,0	10254,0	100,0	13958,0	100,0

Vaatamata aastate jooksul toimunud pikaajalise krediidi struktuuri muutustele, haarab valdavama osa väljaantavatest krediidi absoluutsummadest siiski krediit loomakasvatushoonete ehituseks. 1954. aastal moodustas loomakasvatushoonete ehituseks väljaantud krediit pikaajalise krediidi summast 2177,4 tuh. rbl. ehk 63,4%. 1964. a. olid aga vastavad arvud 4452 tuh. rbl. ja 43,4%. Summa on kasvanud rohkem kui kahekordseks, kuigi osatähtsus 19,7% võrra alanes.

Suurenemistendentsi näitab muude tootmishoonete (kuivatid, aidad, hoidlad, kasvuhuone jne.) ehituseks antud krediit. Kui 1954. a. moodustas nimetatud ürituseks väljaantav summa ainult 116,2 tuh. rbl. ehk 3,4% pikaajalise krediidi üldsummast, siis 1964. a. oli vastav summa juba 1222 tuh. rbl. ja moodustas pikaajalise krediidi üldsummast 11,9%. Muude tootmishoonete krediiti kasutati vähe selletõttu, et praktiseeriti väikeste hoonete ehitamist, mis ei olnud oma maksumuselt eriti kallid ja kulud püüti katta omavahenditega. Seda krediiti kasutatakse veel vähe ka sel põhjusel, et ehitatakse väga palju individuaalprojektide järgi ja krediteerimiseeskirjade kohaselt võib individuaalprojektide järgi ehitamist krediteerida ainult erandjuhtudel. See, et ehitamisel kasutatakse individuaalprojekti, näitab aga ajakohaste tüüpprojektide puudumist.

Elektrienergiat kasutatakse praegu laialdaselt kolhoosides mitmesugusteks tootmisvajadusteks. Paljud töömahukad tootmisprotsessid, esmajoones loomakasvatuses, on elektrifitseeritud. Põllumajanduse järjekindla elektrifitseerimise tulemusena kasutasid 1964. a. elektrienergiat kõik vabariigi kolhoosid.

Pikaajalist krediiti elektrifitseerimiseks kasutati kõige rohkem 1961. ja 1962. aastal, vastavalt 721 tuh. ja 928 tuh. rbl. Kuna põhilised elektrifitseerimistööd on vabariigis kolhooside osas tehtud, siis vähenevad selleks vastavad kapitaalmahutused. 1965. aastal moodustas elektrifitseerimiseks väljaantav krediit ainult 3,0% üldisest krediidisummast.

Võrdlemisi intensiivselt tehakse meie vabariigis maaparandustöid, mis väljendub ka pikaajalise krediidi kasutamises selleks otstarbeks. Alates 1965. aastast võtab riik maaparandustööd enda kanda, seega kaovad need edaspidi krediteeritavate ürituste loetelust.

1954. aastal moodustas põllumajandusmasinate ostmiseks väljaantud krediidisumma üldsummast ainult 45,7 tuh. rbl. ehk 1,3%. Seda põhjustas asjaolu, et kolhoosid ei soetanud suuremaid põllumajandusmasinaid (traktorid, kombainid, veoautod jne.), sest neid kasutati lepingu alusel masina-traktorijaamadest. Kolhooside vajadus traktorite, kombainide ja veoautode pargi moodustamiseks oma majandis tõi kaasa MTJ-de reorganiseerimise. Põllumajanduslike masinate ostmiseks antavad krediidisummad on pärast seda pidevalt suurenenud, samuti nende osatähtsus üldisest

mahust. Nõuab ju igal aastal täiendamist ja uuendamist vajav tehnika kolhoosidelt suuri kapitaal mahutusi. Nii kasutati 1964. a. vabariigi kolhoosides põllumajanduslike masinate ostmiseks pikaajalist krediiti 1566 tuh. rbl., see on 34,2 korda rohkem kui 1954. aastal. Enamasti ostetakse krediidi abil just suuremaid masinaid, nagu traktoreid, kombaine ja veoautosid. Käesoleval ajal on kolhoosid juba küllaltki rahuldavalt varustatud kaasaegsete põllumajandusmasinatega ja selletõttu võib arvata, et kapitaal mahutuste osatähtsus selles osas mõnevõrra väheneb. Teatud rahulolematust tekitab aga see, et masinaid ei saa vastavate komplektidena ja unifiitseeritult. Samuti on puudus paljudest tagavaraosadest. See nõuab tööstuse ja varustusorganisatsioonide töö paremat korraldamist.

Suhteliselt vähe kasutatakse meie vabariigis pikaajalist krediiti tõuloomade ostmiseks, kuna enamikes kolhoosides on tõukari olemas ja seda püütakse täiendada oma karja baasil. Kõne alla võiks tulla põhikarja taastamiskulude katmine krediidiga, kuivõrd see aga on põhjendatud, vajaks lähemat käsitlemist.

Kuna 1954. aastal loeti pikaajaliste kapitaal mahutuste laenude hulka mineraalväetiste ostmiseks vajalikke summasid, siis sellest tingitult oli suur ka muude ürituste osatähtsus laenude üldsummast.

Alates 1961. aastast ei arvestata mineraalväetiste ja mitmeaastaste heintaimeseemnete soetamiskulusid pikaajalise krediidi objektideks ja neid soetatakse lühiajalise tootmiskrediidi arvel.

1965. aasta krediidiplaanis moodustavad muud üritused jälle võrdlemisi suure summa. Nüüd kuuluvad muude ürituste hulka laenu spetsialistide ja mehhanisaatorite elamuehituseks.

Selline on pikaajalise krediidi struktuur vabariigi kolhooside kohta tervikuna. Tingituna looduslikest ja tootmislikest tingimustest, majanduslikust tasemest ja teistest iseärasustest ei ole pikaajalise krediidi struktuur rajoonide lõikes kaugeltki ühesugune. Toome näitena pikaajalise krediidi struktuuri 1963. aasta kohta Pärnu ja Tartu rajooni kolhoosides.

Tabel 5

Pikaajalise krediidi struktuur Pärnu ja Tartu rajooni kolhoosides 1963. aastal

Krediteeritav üritus	Osatähtsus krediidi üldsummast %	
	Pärnu	Tartu
1. Loomakasvatushoonete ehitus	36,1	43,8
2. Elektrifitseerimine	20,7	6,9
3. Maaparandus	23,2	16,2
4. Muude tootmishoonete ehitus	8,1	3,9
5. Põllumajanduslike masinate ostmine	11,9	28,2
6. Tõuloomade ostmine	—	1,0
Kokku:	100,0	100,0

Toodud andmetest näeme, et Pärnu rajooni kolhoosidele väljaantud pikaajalistest laenudest moodustavad valdavama osa elektrifitseerimiseks ja maaparanduseks antavad laenud, Tartu rajoonis aga loomakasvatushoonete ehituseks ja põllumajanduslike masinate ostmiseks antavad laenud. Kuna Pärnu rajooni maad vajavad võrreldes teiste rajoonidega ulatuslikumaid maaparandustöid, siis on see päris loogiline, et kasutatakse ka rohkem summasid selleks otstarbeks. Põllumaa massiivide suurema eraldatuse tõttu tuleb rajada suuremal hulgal elektriliine, mis suurendab kulutusi elektrifitseerimisel.

Parema ülevaate saamiseks toome pikaajalise krediidi kasutamise rajoonide lõikes, kusjuures eraldi näitame loomakasvatuse ja teiste tootmishoonete ehituseks kasutatud krediidisummad ja osatähtsuse.

Tabel 6

Pikaajalise krediidi kasutamine Eesti NSV kolhoosides rajooniti 1961—1964. a. (incl.) (tuh. rbl. ja %-des)

Rajoon	Kasutatud krediidi üldsumma	Protsent vabariigi üldisest krediidisummast	Krediit loomakasvatushoonete ehitamiseks ja mehhaniseerimiseks	Osatähtsus kasutatud krediidi üldsummast	Krediit teiste tootmishoonete ehitamiseks	Osatähtsus kasutatud krediidi üldsummast
1. Valga	1758	5,7	932	53,0	4	0,2
2. Viljandi	2588	8,4	1123	43,3	138	5,3
3. Võru	1696	5,5	699	41,2	218	12,8
4. Jõgeva	3144	10,2	1489	40,7	211	6,7
5. Kohtla-Järve	513	1,6	209	43,2	17	3,3
6. Kingissepa	1963	6,3	916	46,6	156	7,9
7. Paide	1974	6,4	997	50,5	179	9,1
8. Põlva	1881	6,1	989	52,5	220	11,6
9. Pärnu	3232	10,4	1112	34,4	279	8,6
10. Rakvere	1910	6,2	1171	61,3	—	—
11. Rapla	1784	5,8	642	35,9	211	11,8
12. Tartu	2812	9,1	1318	46,8	72	2,6
13. Haapsalu	3578	11,6	1553	43,4	349	9,7
14. Harju	2075	6,7	799	38,5	247	11,9
Kokku	30908	100,0	13949	45,1	2301	7,4

Toodud andmetest näeme, et vabariigis nelja aasta jooksul kasutatud pikaajalisest krediidist on suunatud Haapsalu, Pärnu, Jõgeva ja Tartu rajooni kolhoosidele teiste rajoonidega võrreldes suuremad krediidisummad. Eelkõige on see tingitud muidugi rajoonide suuruselt, kuid arvesse on võetud ka majanduslikke ja

looduslikke tingimusi ning kolhooside ebarahuldavat varustatust põhivahenditega.

Vaadeldes pikaajalise krediidi kasutamist vabariigi rajoonide lõikes jõuame järeldusele, et kõige rohkem on kasutatud krediiti loomakasvatushoonete ehitamiseks. Rakvere, Valga, Põlva ja Paide rajoonis ületab see poole kasutatud krediidisummast. Eriti intensiivselt on kasutatud pikaajalist krediiti loomakasvatushoonete ehitamiseks Rakvere rajooni kolhoosides, kus nimetatud krediit moodustab pikaajalise krediidi üldsummast 61,3%. 1964. a. moodustas see isegi 64,5%. Mõnevõrra väiksema osatähtsusega (34,4%) on antud krediidiliik Pärnu rajooni kolhoosides, kus suhteliselt rohkem kui teistes rajoonides kaeti krediidiga kulutusi maaparanduseks ja elektrifitseerimiseks. Kuna ajakohaste loomakasvatushoonete ehitamine ja nende mehhaniseerimine jääb päevakorda kolhoosides ka edaspidi, siis avaneb pikaajalisel krediidil selles osas võrdlemisi lai tegevussfäär.

Kuigi teiste tootmishoonete ehitamiseks antud pikaajalise krediidi osatähtsus aastate jooksul on kasvanud, moodustab ta siiski väikese osa üldisest krediidisummast. 1961. aastal kasutati vastavat krediiti 3,9%, 1962. aastal 4,9%, 1963. a. 6,2% ja 1964. aastal 11,9% üldisest krediidisummast. Muudest tootmishoonetest on kolhoosides aga suur puudus. Enamikes kolhoosides puuduvad laod ning kuurid väetiste ja alusturba hoidmiseks, mille tulemusena kannavad kolhoosid igal aastal suuri kahjusid seoses halbade hoiutingimustega. Vähe on veel nõuetekohaseid teraviljakuivateid, hoidlaid, garaaže, töökodasid, kasvuhooneid ja teisi samalaadseid tootmishooneid. Osaliselt on olnud takistuseks tingimustele vastavate tüüpprojektide puudumine, kuid mõnevõrra on tinginud seda ka kolhooside ebamajanduslik suhtumine muude tootmishoonete ehitusse. Seega on ka siin pikaajalise krediidi kasutamisel avarad arenguperspektiivid.

Iga aastaga on suurenenud kolhooside kapitaalmahutused, nii oma kui ka laenatud vahendite arvel. Kasvanud on ka pikaajaliste krediitide osatähtsus kolhooside kapitaalmahutustes, millest saame ülevaate tabelis 7 toodud andmete põhjal.

Järsult on suurenenud pikaajalise krediidi osatähtsus 1964. aastal. Krediidi osatähtsuse tõus kapitaalmahutuste kulutustes 1964. a. (samuti 1965. a.) on tingitud partei ja valitsuse abinõudest kolhoositootmise tõstmisel, kusjuures suurendati ka rahaliste vahendite allikaid kolhooside krediteerimiseks. Sellele aitas kahtlematult kaasa mitmete takistavate sätete kõrvaldamine krediteerimise eeskirjades ning soodustatud krediteerimise tingimuste loomine majanduslikult nõrkadele kolhoosidele. Majanduslikult nõrgemates rajoonides, kus tootmistingimused on liigniiskuse, kuplilisuse, põldude tükeldatuse ja teiste põhjuste tõttu halvemad, avanevad nüüd paremad võimalused pikaajalise krediidi kasutamisel. Nii oli 1964. aastal pikaajalise krediidi osatähtsus kapitaalmahu-

Pikaajaliste krediitide osatähtsus kapitaalvahutustes vabariigi kolhoosides
rajooniti 1960, 1961, 1963 ja 1964 (%-des)

Rajoonid	Aastad			
	1960	1961	1963	1964
1. Valga	17,7	21,6	31,8	34,3
2. Viljandi	16,5	16,4	12,4	23,3
3. Võru	17,4	19,8	19,9	35,2
4. Jõgeva	13,9	17,6	22,6	30,0
5. Kohtla-Järve	13,7	12,4	6,6	18,4
6. Kingissepa	14,3	14,5	18,6	21,3
7. Paide	9,8	10,1	10,8	16,8
8. Põlva	15,8	15,9	20,6	32,3
9. Pärnu	26,0	23,0	26,0	34,7
10. Rakvere	11,1	14,7	14,7	16,8
11. Rapla	9,8	11,0	12,4	25,9
12. Tartu	14,2	17,5	25,5	34,5
13. Haapsalu	22,2	24,6	28,9	43,5
14. Harju	12,6	13,9	14,1	19,2
Kokku	14,6	16,3	18,6	26,5

tustes Haapsalu rajooni kolhoosides 43,5%, Pärnu rajoonis 34,7%, Võru rajoonis 35,2%.

Majanduslikult raskemates tingimustes olevaks tuleb lugeda ka Kingissepa rajoon ja pikaajalise krediidi osatähtsust peaks seal veelgi suurendama. Pikaajalist krediiti tuleb planeerida mitte rajoonide suuruse ja kolhooside arvu järgi, vaid silmas pidades kolhooside majandusliku arengu taset, s. t. rahaliste sissetulekute, jagamatusse fondi eraldatavate vahendite ja töötasu taset. Samuti tuleb lähtuda konkreetsetest tootmistingimustest. Võttes need aluseks riiklike krediitide andmisel kiirendame tootlike jõudude arengut ja aitame tõsta kolhoosnike töötasu ka majanduslikult nõrgemates kolhoosides, mis aitab ellu viia printsiipi — võrdne tasu võrdse töö eest. Seega kujuneb kolhooside krediteerimine riigi poolt üheks põhiliseks abinõuks kolhooside majandusliku taseme võrdustamisel ning tootmispõhifondide suurendamisel majanduslikult nõrgemates kolhoosides. Selline peab olema krediteerimise eesmärk põllumajandusliku tootmise intensiivistamise perioodil.

Kuid krediidisummade suurendatud andmisest kolhoosidele ainuüksi ei piisa, et luua kolhoosides tugev materiaalne ja tehniline baas. See sõltub väga palju krediitide õigest planeerimisest ja efektiivsusest kasutamisest.

Kapitaalvahutuste praktikas kolhoosides esineb veel mitmeid tõsisid puudusi, nagu kapitaalvahutuste ja materiaalsete ressursside killustamine paljude objektide vahel: üheaegselt ehitatakse kaugelt rohkem objekte, kui on võimalik neid kindlustada ehitus-

materjalidega ja seadmetega. Sellest tulenevalt venib ehitus ja tootmisvõimsuste käikurakendamine, mis alandab kapitaalmahutuste efektiivsust.

Lahendamist vajavad kolhoositootmise spetsialiseerimise küsimused. Tuleb kindlaks määrata iga üksiku kolhoosi arenguperspektiivid, lähtudes looduslikest ja teistest tingimustest. On hädavajalik määrata majandi teaduslikult põhjendatud optimaalne suurus. Samuti peavad olema välja töötatud kolhoosiasulate projektid nende spetsialiseerumise- ja arenguvõimalusi arvestades.

Nende põhiprobleemide kompleksne lahendamine aitab kõige efektiivsemalt kaasa põllumajanduse intensiivistamise, kapitaalmahutuste planeerimise ja suunamise, sealhulgas ka kolhoosidele pikaajalise krediidi andmise ülesande lahendamisele.

Kapitaalmahutuste pikaajalise krediteerimise eelis seisneb selles, et kolhoosidel on võimalusi teha üheaegselt suuri kapitaalmahutusi ilma oma finantsressursse sidumata. Krediidi tagasimaksud õigesti kehtestatud tasumistähtaegadel kaetakse selleks momendiks saadud majaanudusliku efekti arvel, mis tekkis pikaajalise krediidi abil tehtud täiendavatest kapitaalmahutustest. Seejuures suunatakse täiendavatest kapitaalmahutustest saadud majanduslik efekt vastavas proportsioonis nii laenu tasumiseks, kolhoosnike heaolu tõstmiseks kui ka ühismajandi arendamiseks.

Krediit on mõeldud kolhooside abistamiseks, et kiirendada kolhoositootmise tempot ja saavutada lühema ajaga nõuetekohase materiaaltehnilise baasi väljaarendamine. Mida kiiremini rakendatakse tegevusse kapitaalmahutused, seda suuremat efekti nad annavad. Pikaajalise krediidi efektiivsus sõltubki kõigepealt sellest, kuivõrd oskuslikult seda suunatakse kolhooside ja vastavate ürituste lõikes.

Kõige eeltoodu põhjal võime öelda, et pikaajaline krediit on etendatud määratu tähtsat osa kolhooside moodustamisel ja nende majandusliku baasi järkjärgulisel tugevdamisel. Pikaajaline krediit on andnud kolhoosidele võimaluse teha täiendavaid kapitaalmahutusi, mida nende omavahendid kaugeltki poleks olnud suutelised tegema. Kapitaalmahutuste ellurakendamist aga on kolhooside krediteerimine tunduvalt kiirendanud ja käesolevaks ajaks saavutatud tootmistase kolhoosides on märkimisväärses ulatuses pikaajalise krediidi abistava toime resultaat.

Antud toimetusse septembris 1965. a.

РОЛЬ ДОЛГОСРОЧНОГО КРЕДИТА В ОБРАЗОВАНИИ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ БАЗЫ КОЛХОЗОВ ЭСТОНСКОЙ ССР

Я. Пикк

Резюме

При помощи долгосрочного кредита колхозы строят животноводческие и другие производственные здания, приобретают сельхозмашины, породистый скот, осуществляют электрификационные работы и прочие нужные мероприятия. За период с 1947 по 1964 гг. колхозы использовали долгосрочный кредит на капиталовложения в размере 66371,9 тыс. руб., причем кредит на постройку животноводческих зданий составляет 51,5%. Хотя на постройку других производственных зданий использованные кредиты возросли, все же нужно увеличить роль этого важного кредита, так как сушилок, гаражей и других зданий в колхозах республики еще мало.

Долгосрочный кредит дал возможность колхозам произвести дополнительные капитальные вложения и ускорил их применение. Без помощи долгосрочного кредита производственный уровень колхозов отстал бы на несколько лет по сравнению с уровнем, достигнутым к настоящему времени.

Но для того, чтобы создать колхозам прочную материальную и техническую базу, предоставление только увеличенного кредита недостаточно. Это связано, прежде всего, с правильным планированием и эффективным применением кредитов.

Преимущество капитальных вложений долгосрочного кредитования состоит в том, что колхозы имеют возможность, не связывая свои финансовые ресурсы, производить одновременно большие вложения. При возврате кредит погашается за счет полученного к этому моменту хозяйственного эффекта, который получился в результате дополнительных капитальных вложений при помощи долгосрочного кредита. При этом, хозяйственный эффект от дополнительных капитальных вложений направляется в соответствующих пропорциях на погашение ссуды, увеличение благосостояния колхозников и развитие общего хозяйства.

Смысл кредита состоит в помощи колхозам, в быстром развитии плана колхозного производства и в развитии за короткий срок материально-технической базы.

DER ANTEIL DES LANGFRISTIGEN KREDITS AN DER GESTALTUNG DER PRODUKTIONS BASIS DER KOLCHOSE

J. Pikk

Zusammenfassung

Durch die Unterstützung der vom Staat gewährten langfristigen Kredite errichten die Kolchose Gebäude für Viehzucht und für andere Arten der Produktion, verschaffen sich landwirtschaftliche Maschinen und Zuchttiere, führen Elektrifizierungsarbeiten und andere wirtschaftliche Unternehmungen durch. Während der Jahre 1947—1964 haben die Kolchose der ESSR als kapitale Investitionen für 66371,9 tausend Rubel langfristigen Kredit verbraucht, wobei der Kredit für die Viehzuchtgebäude 51,5% der Totalsumme beträgt. Es wäre jedoch notwendig den Anteil des Kredits für die Errichtung anderer Produktionsgebäude zu erhöhen, da es in der Republik noch zu wenig zeitgemäße Getreidedarren, Speicher, Garagen, Treibhäuser und andere solche Produktionsgebäude gibt.

Der Vorzug der langfristigen kapitalen Investitionen besteht darin, daß die Kolchose dadurch die Möglichkeit erhalten, zu gleicher Zeit große Investitionen durchzuführen, ohne dabei ihre eigenen finanziellen Ressourcen anzutasten. Der durch den langfristigen Kredit aus den zusätzlichen Investitionen erhaltene wirtschaftliche Effekt wird in einer entsprechenden Proportion benutzt, um die Schuld abzutragen, den Wohlstand des Kolchos zu heben und die Kollektivwirtschaft weiter zu entwickeln.

Dieser Kredit ist für die Kolchose als Unterstützung gedacht, um das Tempo der kollektivwirtschaftlichen Produktion zu beschleunigen und eine den heutigen Forderungen entsprechende materiell-technische Basis zu schaffen.